

Η Ορθόδοξη Εκκλησία απέναντι στην αίρεση και στην αμαρτία

Ομιλία στον Β' Κατανυκτικό Εσπερινό την Κυριακή 13 Μαρτίου 2022

Σεβασμιώτατε,
Σεβαστοί Πατέρες,
Αγαπητοί αδελφοί και αδελφές,

Η Εκκλησία μας σήμερα το πρωί εόρτασε πανηγυρικά-θριαμβευτικά τη νίκη της Ορθοδοξίας εναντίον των αιρέσεων. Το ιδιαίτερο ιστορικό γεγονός που απετέλεσε την αιτία της εορτής αυτής είναι ο θρίαμβος της Εκκλησίας εναντίον της Εικονομαχίας, ο οποίος ολοκληρώθηκε με τη σύγκληση της 7ης Οικουμενικής Συνόδου στην Νίκαια το 787. Η Εικονομαχία ως αίρεση ήταν η σύνοψη και η ανακεφαλαίωση όλων των αιρέσεων και γι' αυτό η Εκκλησία, όπως ακούσαμε σήμερα, διακήρυξε την πίστη της στην αδιάσπαστη Παράδοσή της:

*"Ούτω φρονούμεν, ούτω λαλούμεν, ούτω κηρύσσομεν Χριστόν τον αληθινόν Θεόν ημών.... Αύτη η πίστις των Αποστόλων, αύτη η πίστις των Πατέρων, αύτη η πίστις των Ορθοδόξων, αύτη η πίστις την οικουμένην εστήριζεν..."*¹, κήρυξε η Εκκλησία. Όμως αυτή την πίστη που διακηρύσσει η Εκκλησία, την συνοδεύει και με μία πρόσκληση· μία πρόσκληση που σέβεται την ελευθερία με την οποίαν δημιούργησε ο Θεός τον άνθρωπο. Μας προσκαλεί η Εκκλησία να ερευνήσουμε, να μελετήσουμε, να γνωρίσουμε την ορθόδοξη πίστη και έπειτα να την βιώσουμε. Η πρόσκληση έχει τίτλο *"έρχου και ίδε"*², όπως ακούσαμε στο Ευαγγέλιο της σημερινής ημέρας. Και είναι πρόσκληση προσωπική, ατομική· είναι πρόσκληση έρευνας και σπουδής στο καθαρό και αληθινό νόημα της Ορθοδοξίας.

¹ Συνοδικόν Ζ' Οικουμενικής Συνόδου.

² Ιωαν. 1, 47.

Σήμερα όμως, αγαπητοί μου, δεν θα αναφερθούμε στο τι είναι Ορθοδοξία ή τι είναι Ορθόδοξη Εκκλησία. Άλλωστε, ως χριστιανοί έχουμε ακούσει πολλές φορές τις έννοιες αυτές και γνωρίζουμε πως Ορθοδοξία είναι η Εκκλησία του Χριστού, είναι ο κλήρος και ο λαός με επικεφαλής τον Επίσκοπο, που μέσα της ζούμε, αναζητούμε και αγωνιούμε για τη σωτηρία μας. Εκκλησία είναι η εμπειρία της αγάπης του Θεού. Έξω από αυτήν κυριαρχεί ο πνευματικός θάνατος. Μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία ο κάθε χριστιανός ζει και πορεύεται αγωνιζόμενος πνευματικά να συναντήσει τον Ιησού Χριστό για να εισέλθει στην αληθινή ζωή, στην Βασιλεία των Ουρανών.³ Αυτήν την πορεία συνάντησης θέλει να την καταστρέψει ο διάβολος και να οδηγήσει τον πιστό από την ζωή στον θάνατο, από το φως στο σκοτάδι, από την κοινωνία στην μοναξιά. Κι αυτό το κάνει με δύο τρόπους: α) με την αίρεση, και β) με την αμαρτία· και θα εξηγήσουμε αμέσως τι ακριβώς εννοούμε.

Το "*έρχου και ίδε*" που απευθύνει ο Χριστός στον κάθε πιστό σημαίνει, γνωρίζω την πίστη και την βιώνω· δηλ. την διδάσκομαι και την εφαρμόζω. Αυτό που σήμερα λέμε στους μαθητές στα σχολεία, θεωρία και πράξη. Θεωρία για την Εκκλησία είναι το Ευαγγέλιο και η Παράδοσή της που πρέπει κάθε πιστός να γνωρίσει. Πράξη είναι να βιώσει κανείς το Ευαγγέλιο, η "*εν Χριστώ ζωή*". Τότε μόνο, όταν η θεωρία γίνει πράξη, η διδασκαλία βίωμα, δηλ. το Ευαγγέλιο τρόπος ζωής, τότε μόνο ο Χριστιανός εισέρχεται στην Βασιλεία των Ουρανών "*...ος δ' αν ποιήση και διδάξη*", όχι μόνο ποιήσει ή διδάξει, αλλά και τα δύο, "*ούτος μέγας κληθήσεται εν τη βασιλεία των ουρανών*"⁴.

Εδώ, λοιπόν, επεμβαίνει ο διάβολος για να αποτρέψει την είσοδο στην Βασιλεία των Ουρανών με δυο μεγάλους πειρασμούς. Την διδασκαλία (θεωρία) την δηλητηριάζει με την αίρεση και το βίωμα (πράξη) με την αμαρτία και τα πάθη. Ας δούμε ξεχωριστά τον κάθε μεγάλο πειρασμό.

³ Πραξ. 2, 42.

⁴ Ματθ. 5,19.

ΑΙΡΕΣΗ

Η λέξη "αίρεσις" αν ετυμολογείται από το ρήμα αιρέω έχει την έννοια της κατάκτησης ή κατάληψης. Κι αν ετυμολογείται από το αιρέομαι, τότε σημαίνει ελεύθερη σκέψη, ελεύθερη βούληση, ελεύθερη επιλογή.⁵

Η αίρεση στην ορθόδοξη θεολογία είναι η απόκλιση από το δόγμα. Δόγμα, με απλά λόγια, είναι η προσπάθεια της κατοχύρωσης της εμπειρίας της Εκκλησίας, όταν προέκυψε η ιστορική απειλή της παραχάραξης της αλήθειας που αποτελεί διαστροφή της σχέσης με το Θεό. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία έλαβε την έννοια του αντίθετου της καθολικότητας ως προς την αλήθεια.⁶ Κατά το Μ. Βασίλειο, αίρεση αποτελεί η εναντίωση στο Ευαγγέλιο και στην υγιαινούσα διδασκαλία. Σημαίνει καινοτομία "περί την πίστη", η οποία τραυματίζει την εκκλησιαστική συνοχή.⁷ Ας την εξηγήσουμε όμως με την εκκλησιαστική της έννοια.

Η παρουσία των αιρέσεων αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο δημιουργείται από το πρώτο βήμα ζωής της Εκκλησίας για τον ευαγγελισμό του κόσμου. Είναι ένα φαινόμενο το οποίο ο Παύλος το θεωρεί ως μία έκφραση του μυστηρίου της ανομίας.⁸ Στην Καινή Διαθήκη και στα έργα των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας μας περιγράφονται βασικές παράμετροί του και σοβαρές συνέπειες του φαινομένου των αιρέσεων για την σωτηρία του ανθρώπου. *"Την πίστη φύλαξε, παιδί μου Τιμόθεε, ώστε να διεξάγεις τον καλόν αγώνα με πίστη και καλή συνείδηση, την οποίαν μερικοί απέρριψαν και νανάγησαν ως προς την πίστη και παρεδόθησαν στον Σατανά"*.⁹ Και ο Πέτρος: *"Υπήρξαν και ψευδοπροφήτες μεταξύ του λαού, όπως και μεταξύ σας θα υπάρξουν ψευδοδιδάσκαλοι, οι οποίοι θα εισαγάγουν καταστρεπτικώς αιρέσεις, αρνούμενοι ακόμα και τον Κύριον και γρήγορα θα προκαλέσουν την καταστροφή τους"*.¹⁰ Ορισμένα από αυτά τα χαρακτηριστικά του φαινομένου εμφανίζονται στις αιρέσεις όλων των εποχών.

⁵ Θ. Πελεγρίνης, Λεξικό Φιλοσοφίας. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2004.

⁶ Χρ. Γιανναράς, Το Αλφαβητάρι της Πίστης.

⁷ Μ. Βασίλειος, Ομιλία περί των αιρέσεων.

⁸ Β' Θεσσ. 2, 7.

⁹ Α' Τιμ. 1, 19.

¹⁰ Β' Πετρ. 2, 1.

Αίρεση δεν είναι η κάθε λανθασμένη θεολογική αντίληψη· δεν είναι ακόμα η παρερμηνεία κάποιων σημείων της Αγίας Γραφής ή της παραδόσεως της Εκκλησίας. Αίρεση είναι η επιλογή κάποιου μέρους της θεολογικής αλήθειας και η απολυτοποίησή του. Η αίρεση δηλαδή τεμαχίζει την αλήθεια, επιλέγει κάποιο μέρος της, το απολυτοποιεί, και με τον τρόπο αυτόν παραποιεί και προσβάλλει ολόκληρη την αλήθεια. Όταν π.χ. ο Άρειος δίδασκε ότι ο Χριστός ήταν ένας τέλειος άνθρωπος, δεν έλεγε ψέματα· αλήθεια έλεγε. Δεν έλεγε όμως όλη την αλήθεια, αλλά μόνο ένα μέρος της· δεν έλεγε ότι ο Χριστός ήταν και τέλειος Θεός. Έτσι παραποιούσε και προσέβαλλε ολόκληρη την χριστιανική αλήθεια. Δεν αναγνώριζε την ένωση της θείας και της ανθρώπινης φύσεως στο πρόσωπο του Χριστού, που αποτελεί το θεμέλιο της ενώσεως του ανθρώπου με τον Θεό, δηλαδή της σωτηρίας και της θεώσεώς του. Προσέβαλλε τα θεμέλια του Χριστιανισμού και δημιουργούσε αίρεση.

Η πηγή όλων των αιρέσεων, η ουσία τους, έγκειται για τον Χριστιανισμό ακριβώς στην προσβολή της ενώσεως του Θεού με τον άνθρωπο, που θεμελιώνεται στο πρόσωπο του Θεανθρώπου Χριστού. Η αίρεση δηλαδή προσβάλλει την δυνατότητα της σωτηρίας του ανθρώπου, η οποία ταυτίζεται με την θέωσή του.

Η ένωση του ανθρώπου με το Θεό αποτελεί το σκοπό για τον οποίο ο άνθρωπος πλάστηκε. Είναι δημιούργημα του Θεού που σκοπό έχει να ενωθεί με το Θεό, όχι κατά την ουσία, αλλά κατά χάριν, όπως λέγεται στην θεολογική γλώσσα. Αυτό όμως δεν ήταν δυνατόν να γίνει μετά την αποστασία του ανθρώπου και την επιλογή του προς την αμαρτία. Έτσι, λοιπόν, για να επιστρέψει ο άνθρωπος στο Θεό και να ενωθεί μαζί του, έπρεπε ο Θεός να σαρκωθεί για να χαρίσει στον άνθρωπο την σωτηρία. Ο χώρος μέσα στον οποίο μυσταγωγείται η σωτηρία είναι η Εκκλησία και ο τρόπος είναι η δια της ενανθρωπήσεως του Χριστού ένωση με τον άνθρωπο. Αυτήν ακριβώς την ένωση του Θεού με τον άνθρωπο στο πρόσωπο του Χριστού, προσέβαλλαν οι αιρέσεις σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο της

σωτηρίας που προσφέρει ο Θεός στον άνθρωπο και στο δεύτερο επίπεδο του τρόπου που ο άνθρωπος κατανοεί και επικοινωνεί για την σωτηρία του δια της προσευχής με τον Θεό. Ας θυμηθούμε την αντίθεση Βαρλαάμ και Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

Οι αρχαίες αιρέσεις προσέβαλαν την σωτηρία στο πρώτο επίπεδο, δηλαδή στο επίπεδο της προσφοράς της από τον Θεό στον άνθρωπο. Αν ο Χριστός δεν ήταν αληθινός άνθρωπος, αν δεν είχε δηλαδή πραγματικό ανθρώπινο σώμα αλλά φαινομενικό, όπως διατείνονταν οι αρχαιότεροι αιρετικοί, οι λεγόμενοι Δοκίτες, που πολεμήθηκαν ιδιαίτερα από τον Απόστολο και Ευαγγελιστή Ιωάννη, ή ήταν μόνο άνθρωπος, όπως υποστήριζαν αργότερα οι Αρειανοί, ή μόνο Θεός, όπως δίδασκαν οι Μονοφυσίτες, ή ότι ήταν και Θεός και άνθρωπος, αλλά ως δύο ξεχωριστές φύσεις που δεν ενώθηκαν σε ένα πρόσωπο, όπως έλεγαν οι Νεστοριανοί, ή ακόμα ότι ήταν μόνο τέλειος Θεός όχι όμως και τέλειος άνθρωπος, όπως ισχυρίζονταν οι Απολλιναριστές, δεν θα είχε πραγματοποιηθεί στην πληρότητά του το έργο της σωτηρίας του ανθρώπου.

Κάποιο είδος συνόψεως η ανακεφαλαιώσεως των αρχαίων αιρέσεων ήταν η εικονομαχία. Έτσι κατά την περίοδο της εικονομαχίας, που διήρκεσε περισσότερο από έναν αιώνα (726-843), επανήλθαν στο προσκήνιο με κάποια παραλλαγή πολλές πλάνες των προηγούμενων αιρέσεων. Γι' αυτό κατά τον σημερινό εορτασμό γίνεται μνεία της καταδίκης όλων των αιρέσεων και διακηρύσσεται η αταλάντευτη πίστη της Εκκλησίας στην αδιάσπαστη παράδοσή της.

Για την Ορθόδοξη πίστη μας η αλήθεια δεν είναι μια αφηρημένη έννοια ή μια διανοητική σύλληψη. Η αλήθεια είναι πρόσωπο. Είναι το πάνσεπτο πρόσωπο του Θεανθρώπου¹¹. Η Εκκλησία αποτελεί το σώμα Χριστού, ευαγγελίζεται το Χριστό, μεταδίδει το Χριστό, ζει το Χριστό, παραδίδει το Χριστό και το ευαγγέλιο Του, όχι ως ιδεολογία, αλλά ως εμπειρικό γεγονός

¹¹ Ιωάν. 14, 6.

όπως το έζησαν¹² και «καθώς παρέδωσαν ημίν οι απ' αρχής αυτόπται και υπηρέται γενόμενοι του λόγου».¹³

Αντιθέτως η αίρεση επιλέγοντας, απορρίπτοντας, προσθέτοντας ή αφαιρώντας από την πληρότητα της εν Χριστώ Ιησού θείας Αποκαλύψεως παραμορφώνει την αλήθεια, παραμορφώνει δηλαδή το Χριστό. Πολύ χαρακτηριστικά επισημαίνει σχετικά ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμᾶς: «Καί γάρ οί τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας τῆς ἀληθείας εἰσί, καί οί μὴ τῆς ἀληθείας ὄντες οὐδέ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας εἰσί»¹⁴.

Περιγράφοντας ο άγιος Αμφιλόχιος Ικονίου τις σωτηριολογικές συνέπειες της εισόδου ενός χριστιανού σε μια αιρετική ομάδα, μέσα από τη λατρευτική πράξη και τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας, επισημαίνει μεταξύ των άλλων, κατά τρόπο εξόχως ρεαλιστικό τα εξής: «Ὡς γάρ βαπτισθεῖς εἰς Χριστόν Χριστόν ἐνεδύσω, οὕτως ἀποδημήσας ἀπό τῆς Ἐκκλησίας Χριστόν ἐξεδύσω»¹⁵. Η έξοδος από την Εκκλησία αποτελεί ουσιαστικά απέκδυση του Χριστού. Υπάρχει κάτι πιο οδυνηρό για κάποιον Χριστιανό; Νομίζουμε όχι.

Πολλές φορές μέσα στην ιστορία διαπιστώνουμε διαιρέσεις επί διαιρέσεων μεταξύ των διαφόρων αιρετικών κινήσεων. Το γεγονός αυτό αποκαλύπτει μια ακόμα πνευματική νοσογόνο εστία του χώρου. Αυτήν την περιγράφει πολύ παραστατικά ο ιερός Χρυσόστομος, όταν επισημαίνει ότι το δέντρο της αιρέσεως «τό ἐφύτευσεν μέν λογισμῶν ἄκαιρος περιέργεια, ἐπότισε δέ ἀπονοίας τῦφος, ηὔξησε δέ φιλοδοξίας ἔρως»¹⁶.

Δεν υπάρχουν μικρές ή μεγάλες αιρέσεις, μικρή ή μεγάλη απόκλιση από την εκκλησιαστική διδασκαλία. Η αλήθεια δεν είναι ποτέ θέμα ποσότητας. Η Ορθόδοξη πίστη μας, το εκκλησιαστικό ήθος και η λατρεία της Εκκλησίας

¹² Α' Ιωάν. 1, 1- 4.

¹³ Λουκ. 1, 2.

¹⁴ Αγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ἀναίρεσις γράμματος Ἰγνατίου, 3.

¹⁵ Αγ. Αμφιλόχιος Ικονίου, Κατά Ἀποτακτικῶν ἢ Γεμελιτῶν, 7.

¹⁶ Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος, PG 48, 719.

είναι ένα και μοναδικό μέγεθος που δεν τεμαχίζεται. Επισημαίνει χαρακτηριστικά ο ιερός Χρυσόστομος: «Όπως στα νομίσματα αν κόψεις ένα μικρό κομμάτι όλο το νόμισμα γίνεται κίβδηλο, έτσι και με την υγιή πίστη ένα μικρό κομμάτι να αλλάξεις, όλη η πίστη μολύνεται»¹⁷.

Η κάθε αίρεση αποτελεί ως προς την αφετηρία εκκίνησής της επανάληψη της ίδιας εκείνης αρχέγονης πειρασμικής προσβολής. Αποτελεί μία άλλη πίστη, μία άλλη στάση ζωής, την οποίαν όπως λέγει ο άγιος Ειρηναίος Λυώνος «ούτε προφήται εκήρυξαν, ούτε ο Κύριος edίδαξεν, ούτε απόστολοι παρέδωσαν»¹⁸. Πρόκειται για τρόπο ζωής που βρίσκεται εκτός της Παράδοσης της Εκκλησίας. Είναι δρόμος που ο κάθε αιρετικός τον διανύει κατά τρόπο αδιάκριτο και απληροφόρητο, γιατί πείστηκε με την υπόσχεση πάλι μιας άπονης και ψευδεπίγραφης σωτηρίας.

Τελειώνοντας την αναφορά μας στο πρόβλημα των αιρέσεων θέλουμε να αναφέρουμε πως η Εκκλησία ως σώμα Χριστού, ως κιβωτός σωτηρίας είναι ο μοναδικός χώρος που ο άνθρωπος μπορεί να εργασθεί για να γίνει άγιος. Κι αυτό φαίνεται στα πρόσωπα των Αγίων που μας περιβάλλουν και πιστοποιούν ότι η διδασκαλία της Εκκλησίας για την μεταμόρφωση του ανθρώπου και του κόσμου δεν είναι ουτοπική, αλλά μία εμπειρική πρόταση ζωής για να γίνει ο άνθρωπος "καινή εν Χριστώ κτίση"¹⁹.

Αντίθετα, η αίρεση επειδή αγνοεί το σώμα του Χριστού, το τεμαχίζει και το αντικαθιστά με μία αυτάρεσκη ψευδαίσθηση της δυνατότητας του ανθρωπίνου νου και με μία ατομική ευσεβιστική πρακτική πίσω από την οποία κρύβεται ο ατομισμός που διώχνει τον χριστιανισμό. Στην ουσία, κρύβεται ο άνθρωπος και διώχνει τον Χριστό. Οι αιρέσεις κοντολογίς δημιουργήθηκαν από την εγωιστική έπαρση και την αλαζονεία ευσεβών, κατά τα άλλα, χριστιανών, κληρικών κατά την πλειονοψηφία τους, όπως π.χ. ο Άρειος, οι οποίοι στηρίχθηκαν στην δική τους ιδεολογία και

¹⁷ Άγ. Ιωάννης Χρυσόστομος, PG 61, 622.

¹⁸ Άγ. Ειρηναίος Λυώνος, Έλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως 8, 1.

¹⁹ Β' Κορ. 5, 17.

καλλιέργησαν τους χριστιανούς ως οπαδούς προσωπικούς κι όχι ως μέλη του σώματος του Χριστού. Οι άνθρωποι αυτοί σχίζουν καθημερινά τον χιτώνα του Χριστού. Ξέρετε όμως τι έλεγαν οι μεγάλοι άγιοι για τους ανθρώπους που σχίζουν το χιτώνα του Χριστού; Ο Άγιος Κυπριανός, επίσκοπος Καρθαγένης, είπε ότι οι άνθρωποι οι οποίοι χωρίζουν την Εκκλησία και κηρύττουν διαφορετική διδασκαλία, και μάρτυρες να είναι, ακόμα και με το αίμα τους, δεν καθαρίζουν την αμαρτία τους, διότι η βαριά αυτή αμαρτία της διαίρεσης της Εκκλησίας δεν καθαρίζεται ούτε με το αίμα. Και ο άγιος ιερομάρτυρας Ιγνάτιος ο Θεοφόρος είπε ότι αυτός που προκαλεί σχίσμα στην Εκκλησία, δε θα κληρονομήσει την βασιλεία του Θεού.

Οι αιρετικοί, λοιπόν, τεμαχίζουν στην ουσία το σώμα του Χριστού με δύο κοφτερά μαχαίρια: Το ένα είναι η φιλαυτία τους και το άλλο είναι η αλαζονεία τους. Άλλωστε την δοκιμασία του τεμαχισμού της ενότητας την ζήσαμε και στην δική μας τοπική Εκκλησία. Και γι' αυτό δεν πρέπει να ξεχνάμε τις συμβουλές του αποστόλου Παύλου προς τους Ρωμαίους που λέει: *"Σας παρακαλώ, αδελφοί μου, να προσέχετε εκείνους που δημιουργούν διχόνοιες και σκάνδαλα αντίθετα προς όσα διδαχθήκανε κι απομακρυνθείτε από αυτούς, διότι δεν είναι δούλοι του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, αλλά των δικών τους επιθυμιών και με τα γλυκά και ωραία τους λόγια εξαπατούν τις καρδιές των αθώων"*²⁰.

1227 χρόνια πέρασαν από την σύγκληση της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου και η Εκκλησία θυμάται τις αποφάσεις της Συνόδου. Θα μου πείτε γιατί δεν έγινε ξανά από τότε Οικουμενική Σύνοδος; Δεν υπάρχουν σήμερα αιρέσεις και σχίσματα; Ναι, έχετε δίκιο. Είναι πολλά τα χρόνια, όμως και οι νεώτερες αιρέσεις δεν λένε τίποτα καινούριο αλλά επαναλαμβάνουν τα παλαιότερα, τα οποία η Εκκλησία τα έλυσε με τις αποφάσεις των οκτώ Οικουμενικών Συνόδων. Τα προβλήματα λύθηκαν και η ορθόδοξη πίστη στερεώθηκε. Και μέσω των τοπικών εθνικών Συνόδων και των επισκόπων,

²⁰ Ρωμ. 16, 17.

αλλά και τις Πανορθόδοξες Συνόδους, όπως αυτή η Σύνοδος των Προκαθημένων που έγινε στην Κρήτη, εξασφαλίζεται η ενότητα της Εκκλησίας και ορθοτομείται ο λόγος της αληθείας. Σε μας τους χριστιανούς μένει να υπακούουμε στον Επίσκοπό μας σε ότι αφορά στην διδασκαλία του λόγου του Ευαγγελίου για την οποία έχει την ευθύνη και να μετέχουμε στα μυστήρια της Εκκλησίας και ιδιαίτερα στην Θεία Λειτουργία για να αγιαζόμαστε και να βαδίζουμε στο δρόμο της σωτηρίας μας. Σε ότι αφορά στην αντιμετώπιση των αιρετικών η Εκκλησία ξέρει να απαντά μόνο με την προσευχή και την αγάπη για την σωτηρία τους. Ας αναφέρουμε το περιστατικό των δύο μοναχών που συνάντησαν τον αιρετικό, όπως μας το αναφέρει ο αββάς Μακάριος.

"Δύο μοναχοί συναντούν χωριστά ο καθένας στον δρόμο τους έναν ιερέα των ειδώλων. Ο πρώτος που του έβλεπε υπό το πρίσμα του δόγματος και της αυστηρότητας που θέλει τον ιερέα των ειδώλων ως υπηρέτη του διαβόλου, του λέει: "Που τρέχεις, ρε δαίμονα;" Ο άλλος που του μιλάει με χριστιανική καλωσύνη και αγάπη του λέει: "Άνθρωπέ μου, μπορείς κι εσύ να σωθείς". Και τότε ο ιερέας ρωτά τον δεύτερο μοναχό που του μίλησε όμορφα (και που ήταν ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος): "Τι καλό είδες πάνω μου, χριστιανός εσύ, και μου μιλάς με τόσο καλό τρόπο;" Κι ο άγιος απαντάει: "Βλέπω ότι εργάζεσαι για την ψυχή σου με ζήλο και σε λυπάμαι γιατί δεν έχεις καταλάβει πως ο κόπος σου πάει χαμένος, αφού ο θεός τον οποίον υπηρετείς δεν υπάρχει"²¹.

Το αποτέλεσμα των δυο συναντήσεων ήταν τα λόγια του πρώτου μοναχού να εξοργίσουν τον ιερέα των ειδώλων με αποτέλεσμα να επιτεθεί στον μοναχό και να τον κτυπήσει, ενώ τα λόγια του δεύτερου μοναχού, του αββά Μακαρίου, είχαν ως αποτέλεσμα ο ιερέας των ειδώλων να μετανοήσει και να γίνει μοναχός ακολουθώντας τον αββά Μακάριο. Αυτό περιμένουμε και οι χριστιανοί από τους αιρετικούς, αυτό περιμένει κι ο Επίσκοπος, πλήρης

²¹ Γεροντικό Αββά Μακαρίου, Λόγος ΛΘ'.

ων της αγάπης, την μετάνοια και την επιστροφή του κάθε απολωλότος προβάτου, ποθώντας ο ίδιος και επιδιώκοντας την σωτηρία του.

ΑΜΑΡΤΙΑ

Ο δεύτερος πειρασμός του διαβόλου για να μας αποτρέψει από την είσοδό μας στην Βασιλεία των Ουρανών, είναι η αμαρτία, η οποία μέσω των παθών, δηλητηριάζει την πράξη, δηλ. το πως βιώνουμε τον Χριστό. Να σας πω πως δεν θα αναφερθώ στους τρόπους αποφυγής της αμαρτίας και στον πνευματικό αγώνα των χριστιανών δια της ασκήσεως, αλλά για τον τρόπο που εισχωρεί στη ζωή μας.

Η λέξη αμαρτία ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα αμαρτάνω που σημαίνει σφάλω, αστοχώ, αποτυγχάνω²². Αμαρτία για την Εκκλησία σημαίνει αστοχία και αμαρτάνω σημαίνει αστοχώ. Όταν μιλάμε για αστοχία είναι φυσικό η ύπαρξη ενός στόχου και για εμάς τους χριστιανούς ο στόχος είναι ένας· η ένωσή μας με τον Θεό, να γίνουμε δηλ. όμοιοι κατά χάριν μαζί Του. Άρα αμαρτία είναι ο εμβολισμός του διαβόλου δια των παθών ούτως ώστε να μας βγάλει από τον δρόμο της σωτηρίας μας.

Η αμαρτία, κατά τις μαρτυρίες των Αγίων Γραφών, είναι: παράβαση του νόμου του Θεού²³, η αμαρτία είναι το κέντρο του θανάτου κατά τον απόστολο Παύλο²⁴, είναι έργο του σκότους²⁵ και βδέλυγμα ενώπιον του Κυρίου. Είναι καρπός των κακών επιθυμιών²⁶ και έργο του διαβόλου. Κατά το Λευιτικό²⁷ είναι ακαθαρσία και έργο της σαρκός δηλ. μοιχεία, πορνεία, ακαθαρσία, ασέλγεια²⁸. Ο Θεός βλέπει με μεγάλο μίσος την αμαρτία²⁹ και η οργή του Θεού έρχεται στους ανθρώπους της αμαρτίας³⁰. Ο ίδιος ο Σωτήρας μας πέθανε επί του σταυρού για τις αμαρτίες μας.

²² Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, www.greek-language.gr

²³ Ρωμ. 5, 13 και Καθ. Ιακώβ. 2, 9.

²⁴ Α' Κορ. 15, 56.

²⁵ Ρωμ. 13, 13.

²⁶ Καθ. Ιακώβ. 1,15.

²⁷ Λευιτ.15, 31.

²⁸ Γαλ. 5, 19.

²⁹ Δευτερ. 17, 225, 16.

³⁰ Λευιτ. 26, 21-28.

Τι είναι όμως αμαρτία και πως αντιμετωπίζεται από την Εκκλησία; Γράφει ο ευαγγελιστής Ιωάννης: "*Αμαρτία εστίν η ανομία*"³¹, δηλ. η παράβαση του νόμου του Θεού. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος αναφέρει: "*Αμαρτία εστίν Θεού αλλοτρίωσις... του καλού παρεκτροπή*"³². Αυτός με δύο λόγια είναι ο καθορισμός της αμαρτίας και, σύμφωνα με τον ευαγγελιστή Ιωάννη, ο άνθρωπος που αμαρτάνει γίνεται δούλος της αμαρτίας. "*Πας ο ποιών την αμαρτία, δούλος εστί της αμαρτίας*"³³. Και ο καρπός της αμαρτίας, μας λέει ο Παύλος, είναι ο θάνατος³⁴. Ο απόστολος Ιάκωβος μας εξηγεί πως προχωρεί και ολοκληρώνεται η αμαρτία. Λέει χαρακτηριστικά: "Πρώτα η επιθυμία μας παρασύρει και μετά μας οδηγεί στην διάπραξη της αμαρτίας, η οποία μας οδηγεί στον θάνατο, δηλαδή στην απομάκρυνση του αμαρτωλού από τον Θεό"³⁵. Η αμαρτία, λοιπόν, μοιάζει σαν ένα ωραίο γλυκό, που σου ανοίγει την όρεξη, το ποθείς, το τρως, αλλά μετά σε βλάπτει.

Για το πως λειτουργεί η αμαρτία εναντίον μας θα σας μεταφέρουμε ένα παράδειγμα. Έχετε δει, όταν κάποτε πάρει φωτιά ένα σπίτι ή μία θημωνιά από χόρτο ή άχυρο; Εάν συμβεί να έχει κάποιος πρόχειρα εκεί ένα λέβητα νερό, μπορεί εύκολα να σβήσει την φωτιά, πριν αυτή εξαπλωθεί, εάν όμως επεκταθεί, χρειάζεται πολύς κόπος και πολύ νερό για να κατασταλεί. Μάλιστα μερικές φορές είναι αδύνατον να αναχαιτισθεί η δύναμη και ορμή της φωτιάς. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την αμαρτία σε εμάς: Όταν με προσοχή και επαγρύπνηση βλέπουμε τις πρώτες κινήσεις του σατανά για να εισέλθει μέσα στον νου μας η πονηρή σκέψη και η επιθυμία και αντιδρούμε νοερά με την επίκληση του Ονόματος του Χριστού, αμέσως θα σβήσει η φλόγα της αμαρτωλής σκέψης και θα απαλλαγεί η ψυχή μας από την αιχμαλωσία της. Ενώ, όταν δεν αγρυπνούμε στον κατάλληλο καιρό και δεν επικαλούμαστε τον Θεό με την καρδιά μας, η αμαρτία φυτρώνει στον

³¹ Α' Ιωαν. 3, 4.

³² Γρηγορίου Θεολόγου, ΕΠΕ, 9, 142 και 440.

³³ Ιωαν. 8, 34.

³⁴ Ρωμ. 6, 23.

³⁵ Ιακωβ. 1, 14-16.

νου μας, αυξάνεται, όπως το δένδρο, και μας πολεμά με δύναμη για να μας οδηγήσει στην απώλεια.³⁶

Γι' αυτό και ονομάζει η Αγία Γραφή τον διάβολο και την αμαρτία «Μυρμηκολέοντα»³⁷. Την απορία μας επεξηγεί ο αββάς Νείλος ο ασκητής, ο οποίος μας φανερώνει ότι ο διάβολος και οποιοδήποτε πάθος ονομάζεται «μυρμηκολέων», επειδή στην αρχή η αμαρτία εμφανίζεται ως μυρμήγκι και στο τέλος ως λιοντάρι, εάν δεν προλάβουμε να το φονεύσουμε εγκαίρως με την προσευχή. Η αμαρτία είναι ένας πονηρός διάβολος, λέγει ο άγιος Εφραίμ ο Σύρος, ο οποίος μας υποκλέπτει σταδιακώς, έως ότου τελείως μας αιχμαλώτισει. Εκείνος όμως, που επαγρυπνεί από την αρχή, τον φονεύει ενόσω είναι ακόμη μυρμήγκι και δεν τον αφήνει να αποκτήσει την δύναμη του λιονταριού.

Είπαμε πως η αμαρτία είναι ανομία και στο νόμο του Θεού πρώτη αρετή και μεγαλύτερη θεωρείται η αγάπη. Άρα, λοιπόν, ο αμαρτωλός στην ουσία είναι εκείνος που δεν αγαπά τον Θεό και τους ανθρώπους, επειδή η αμαρτία είναι η ασθένεια κατά την οποία η αγάπη που βρίσκεται μέσα στον άνθρωπο δεν κατευθύνεται στον Θεό και στον άνθρωπο, αλλά στο εγώ του ανθρώπου. *"Αμαρτωλός είναι εκείνος που δεν είναι φιλόθεος και φιλόανθρωπος, αλλά φίλαυτος, φιλάργυρος, φιλήδονος, φιλόδοξος. Όλα αυτά ο άνθρωπος μπορεί να τα ξεπεράσει μόνο όταν ταπεινωθεί, κατανοήσει ότι είναι αμαρτωλός, και στηριχθεί στην πίστη του από αγάπη στο Θεό και όχι από φόβο για τιμωρία. Πίστη στο Θεό δεν σημαίνει αποδοχή της ιδέας ότι υπάρχει Θεός, αλλά εμπιστοσύνη στο Θεό. Οι εντολές του Θεού δεν είναι νόμος ξερός, που όποιος δεν τον τηρήσει θα τιμωρηθεί και μάλιστα αιωνίως, αλλά αποκάλυψη στον κόσμο του τρόπου ζωής του Θεού, δηλ. της αγάπης"*³⁸.

Άλλωστε ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός λέει πως η μετοχή στο Θεό είναι απόλαυση, ενώ η απομάκρυνση κόλαση³⁹. Η σχέση με τον Θεό θα

³⁶ Γέροντος Κλεόπα Ηλιέ, Λόγος περί αμαρτίας.

³⁷ Ιώβ 4, 11.

³⁸ Σωφρονίου Σαχάρωφ, Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί.

³⁹ Ιωάννου Δαμασκηνού, PG 94, 1573C.

θεραπεύσει τον άνθρωπο από την μεγάλη ασθένεια, την αμαρτία που φέρνει τον θάνατο. Έτσι βλέπει η Εκκλησία την αμαρτία, ως ασθένεια. Γι' αυτό και θεωρείται θεραπευτήριο και καλείται ο ίδιος ο άνθρωπος να την θεραπεύσει (την ασθένεια) με την μετάνοιά του. Σκοπός της θεραπείας αυτής δεν είναι η αποφυγή των αμαρτωλών πράξεων, αλλά κάτι πιο ουσιαστικό. Να καθαρίσει η καρδιά από τα πάθη, τις ριζωμένες εκείνες συνήθειες ή ιδέες που τραβούν τον άνθρωπο στην αμαρτία ξανά και ξανά. Μόνο όταν η Εκκλησία λειτουργήσει ως νοσοκομείο, τότε θα είναι αληθινά ορθόδοξη. Γι' αυτό και ο Χριστός ανοίγει την πόρτα της Εκκλησίας ως ιατρός των ψυχών και των σωμάτων και βάζει μέσα όλους τους ασθενείς, όλους τους περιθωριακούς. Γι' αυτό και τα συναξάρια των αγίων είναι γεμάτα αμαρτωλούς ανθρώπους που ήταν φονιάδες, δήμιοι, βασανιστές, πόρνοι, μάγοι, ανελέητοι άρχοντες. Ωστόσο όλοι αυτοί έχουν ένα κοινό μεταξύ τους που κάνει την διαφορά. Μετανόησαν βαθιά, σοβαρά και ειλικρινά, γι' αυτό και αγίασαν.

Η Εκκλησία πολεμάει τον ευσεβισμό και τον ηθικισμό. Έννοιες που ταλαιπωρούν μέχρι και σήμερα το σώμα της Εκκλησίας, επειδή είναι έννοιες που αναπτύσσονται εύκολα στα χρόνια μας. Η Εκκλησία δεν πετάει κανέναν, αλλά προσκαλεί τους πάντες σε μετάνοια, χωρίς να τους κατακρίνει, χωρίς να τους ελέγχει, σεβόμενη την ελευθερία του ανθρώπου. Απλώς διδάσκει και σαν μάνα περιμένει με υπομονή την μετάνοια του καθενός μας, έχοντας τον λόγο και την εικόνα της μοιχαλίδας γυναίκας που ο Χριστός την έσωσε από τον λιθοβολισμό, λέγοντας: "*Ούτε εγώ σε κατακρίνω. Πήγαινε και μην ξανααμαρτήσεις*"⁴⁰.

Η σωτηρία του ανθρώπου που μετανοεί οφείλεται στο ότι η μετάνοια προκαλεί άνοιγμα της νοεράς καρδιάς, που ήταν κλειστή από τα πάθη, τα οποία οδηγούσαν τον άνθρωπο στην αμαρτία, και επιτρέπει να μπει μέσα της η θεία χάρη, η ενέργεια του Θεού που αγιάζει, δηλαδή σώζει, τον άνθρωπο. Όσο εντονότερη είναι η μετάνοια, τόσο μεγαλύτερο γίνεται το

⁴⁰ Ιωάν. 8, 11.

άνοιγμα της καρδιάς και συνεπώς αφθονότερη η είσοδος της θείας χάριτος. Γι' αυτό η «συντετριμμένη καρδιά» οδηγεί και το μεγαλύτερο αμαρτωλό στην αγιότητα.

Όποιος δεν αντέχει να συνυπάρχει με τους αμαρτωλούς (νομίζοντας –ή κοροϊδεύοντας τον εαυτό του– ότι ο ίδιος «είναι αναμάρτητος» ή λιγότερο αμαρτωλός από τους άλλους ή εφοδιασμένος με μεγαλύτερα ελαφρυντικά) δύσκολα θα συμπαθήσει το χριστιανισμό. Δεν υπάρχουν μικρές η μεγάλες αμαρτίες. Άλλωστε η αγάπη μιας μικρής αμαρτίας αποτελεί μία μεγάλη αμαρτία, επειδή η συνήθεια της αμαρτίας αφαιρεί τη συνείδηση της αμαρτίας. Στην Εκκλησία δεν έχουμε μια ενάρετη ελίτ, όπως ίσως θα ήθελε κάποιος "καθαρός" για να ενταχθεί πανηγυρικά σ' αυτήν, αλλά ένα νοσοκομείο, στο οποίο προσέρχονται άνθρωποι, ηθικά ασθενείς, με σκοπό να γίνουν υγιείς. Ας θυμηθούμε τα λόγια του Χριστού: "Όποιος δεν έχει ανάγκη ιατρού και θεραπείας, ας απομακρυνθεί από την Εκκλησία. Ο αναμάρτητος πρώτος την πόρτα της εξόδου ας ανοίξει".

Σεβασμιώτατε,

Συνοψίζοντας την σημερινή αναφορά μας στο θέμα που μας ορίσατε, για να μας μείνει κάτι φεύγοντας, επιγραμματικά αναφέρουμε. Σε ότι αφορά την αίρεση:

- α) Αίρεση είναι η επιλογή μέρους της αλήθειας και η απολυτοποίησή του.
- β) Πηγή όλων των αιρέσεων είναι η φιλαυτία, η αλαζονεία, η εμμονή στην δυνατότητα των ικανοτήτων του μυαλού μας και ο δούρειος ίππος των αιρέσεων είναι η ευσέβεια και η προσωπολατρεία προς επισκόπους, ιερείς, μοναχούς, των κατά τα άλλα "ευσεβών" χριστιανών. Εκ των έσω δημιουργήθηκαν. Οι αιρέσεις λειτουργούν όπως οι τερμίτες.
- γ) Στόχος των αιρέσεων είναι η επιβολή της μισής αλήθειας, ο παραμορφωμένος Χριστός, το τεμαχισμένο σώμα της Εκκλησίας.

Σε ότι αφορά την αμαρτία:

α) Αμαρτία σημαίνει αστοχία, δηλ. αποπροσανατολισμός από το στόχο που είναι η σωτηρία.

β) Πηγή της αμαρτίας είναι ο διάβολος, στον οποίον δια των επιθυμιών μας ανοίγουμε την καρδιά μας και ο οποίος δρα σαν μυρμηκολέων.

γ) Η θεραπεία της επιτυγχάνεται με την δια της ταπεινώσεως μετάνοια, που είναι ο καθαρισμός του νου και της καρδιάς και η πλήρωσή τους με την αγάπη.

Κατανοούμε πως κοινός παρανομαστής και των δύο μεγάλων προβλημάτων στην ζωή της Εκκλησίας είναι ο εγωισμός και η έπαρση. Ο Τολστόι λέει πως "ο άνθρωπος μοιάζει με κλάσμα όπου ο αριθμητής είναι ο πραγματικός εαυτός του και ο παρονομαστής η ιδέα που έχει για τον εαυτό του. Όσο μεγαλύτερος ο παρονομαστής, τόσο μικρότερη η αξία του κλάσματος. Και όσο ο παρανομαστής διογκώνεται προς το άπειρο, τόσο το κλάσμα τείνει προς το μηδέν".

Για το τι προκαλεί η αίρεση και η αμαρτία στη ζωή μας φαίνεται παραστατικά με το εξής παράδειγμα. *"Μια μέρα η βασίλισσα Σεμίραμις των Αιγυπτίων ζήτησε από τον βασιλιά σύζυγό της μια χάρη. Να βασιλεύσει κι αυτή μια μόνο μέρα, για να χαρεί κι αυτή τη βασιλεία. Με τα πολλά παρακάλια έπεισε στο τέλος το βασιλιά που υποχώρησε. Ο βασιλιάς έδωσε διαταγή ότι την άλλη μέρα από την ανατολή μέχρι τη δύση θα βασιλεύσει η Σεμίραμις και σ' αυτή θα υπακούουν. Την άλλη μέρα το πρωί η Σεμίραμις κάθεται χαρούμενη στο θρόνο με το στέμμα και το δαχτυλίδι-σφραγίδα στο χέρι της. Πρώτη διαταγή της να συλλάβουν το βασιλιά και να τον κλείσουν στη φυλακή. Δεύτερη διαταγή, να αποκεφαλίσουν το βασιλιά και να φέρουν το κεφάλι του μπροστά της"*⁴¹. Παρομοίως κινείται η αίρεση και η αμαρτία στη ζωή της Εκκλησίας.

⁴¹ Μητροπολίτου Νικαίας Γεωργίου Παυλίδη, Για σένα παιδί μου το στεφάνι, Αποστολική Διακονία 2001.

Ευχηθείτε, Σεβασμιώτατε, να έχουμε μετάνοια αυτή τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή που θα μας την χαρίσει η ταπείνωση, ο σεβασμός, η απλότητα και η αγάπη στον συνάνθρωπό μας.

† Αρχιμ. Ειρηναίος Λαφτσής